

ega luba oma riigi piirides mitte ühegi riigi sõjalisi tugipunkte.

A L T E R N A T I I V : Paragrahv 3 välja jätta.

§ 4.(4) Eestis teostatakse riigivõimu vaid põhiseaduse ja seelga kooskõlas olevate seaduste alusel.

Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normid kehtivad Eestis õiguskorra lahutamatu osana.

Keegi ei või end vabandada seaduse mittetundmisega.

§ 5.(§5) Eesti kodanikuks saadakse sündimisega või hilisema seadusliku toiminguga.

Kodakondsuse omandamise ja kaotamise tingimused määrab kodakondsusseadus.

§ 6.(§6) Maa ja kõik Eesti Vabariigi territooriumil asuvad loodusvarad on Eesti rahvuslik rikkus.

Seadus tagab tervisliku elukeskkonna kaitse ja loodusvarade säästliku kasutamise.

§ 7.(§7) Eesti riigikeel on eesti keel.

§ 8.(§8) Eesti riigivärvid on sinine, must ja valge. Riigilipu ja riigivapi kuju määrab seadus.

II PEATÜKK

Põhiõigused, vabadused ja kohustused

§ 9.(§9) Igal inimesel on võrrandamatud inimõigused. Nende inimõiguste austamine ja kaitse on Eesti riigiasutuste kohustus.

Põhiseaduse käesolevas peatükis loetletud põhiõiguste tagamine on Eesti riigi seadusandlikule, täidesaatvale ja kohtuvõimule kohustuslik.

§ 10.(§10) Igal inimesel on õigus vabale eneseteostusele niivõrd, kui ta ei riku teiste õigusi, põhiseaduslikku korda ja üldtunnustatud kõlblusnorme.

§ 11.(§11) Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed olenemata east ja tervislikust seisundist, sõltumata rahvusest, rassist, soost, keelest, usutunnistusest, päritolust, ametikohast, poliitilistest ja muudest veendumustest.

Rahvusliku, rassilise või usulise vaenu propageerimise teel terrorismile ja vägivallale kihitamine on seadusega keelatud ja karistatav.

§12. (§12) Isikupuutumatus on kindlustatud.

Kellelki ei tohi võtta vabadust, teda jälitada või piirata tema isikuvabadusi muidu kui seaduses ettenähtud juhtudel

ja korras.

Kahtlustavana ei või kedagi kinni pidada üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu sellekohase otsuseta. Vastav otsus tuleb kinnipeetule teatavaks teha / / kahekümne nelja tunni jooksul.

Kedagi ei või vastu tema tahtmist üle viia temale seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse.

Igaühele, keda vahistatakse, teatatakse kohe talle arusaadavas keeles ja viisil vahistamise põhjus ja tema õigused, kaasa arvatud õigus nõuda toimetamist kohtusse vahistamise seaduslikkuse üle otsustamiseks. Võõrkeele kasutamise kohtus ja kohtueelses menetluses sätestab seadus.

§ 13. (§12) Kedagi ei või võtta vastutusele, kui tema tegu ei ole tunnistatud õigusvastaseks seadusega, mis on jõustunud enne teo toimepanemist.

Keegi pole kohustatud tõestama oma süütust. / / Kellelegi ei või mõista raskemat karistust kui see, mida oleks võinud kohaldada kuriteo toimepanemise ajal. Kui seadus kehtestab pärast kuriteo toimepanemist kergema karistuse, kohaldatakse kergemat karistust ka antud isiku suhtes.

Õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitatakse seaduses ettenähtud korras.

§ 14. (§13) Kedagi ei või tunnistada kuriteos süüdi enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus.

Kedagi ei või piinata, julmalt või väarikust alandavalt kohelda või karistada.

Igaühel, kellelt on võetud vabadus, on õigus humaansetele kohtlemisele.

Igaühel on õigus elule. / /

§ 15. (§14) Kedagi ei tohi tema vabatahtliku nõusolekuta allutada meditsiinilistele või teaduslikele katsetele.

Kedagi ei tohi sundida muutma oma arvamusi ja veendumusi.

§ 16. (§15) Kodu on puutumatu.

Ei või tungida kellegi eluruumi ja seaduslikesse valdustesse ega neid läbi otsida, välja arvatud seadusega ettenähtud juhtudel.

§ 17. (§16) Igaühel on mõtte-, usu- ja südametunnistuse vabadus.

Igal inimesel on õigus kuuluda või mitte kuuluda kogudustesse, koguduste liitudesse või kirikutesse.

Usutalituste täitmine on vaba, kui see ei kahjusta avalikku korda või kõlblust.

Riigikirikut Eestis ei ole.

Usutunnistuse või veendumusega ei saa vabandada õiguse rikkumist.

§ 18. (§17) Igal inimesel on õigus vabalt levitada informatsiooni ning avaldada oma arvamusi nii sõnas, trükis,

pildis, kujutises või muul viisil. Seda vabadust võib seadusega kitsendada riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, inimväärikuse- ja au kaitseks.

Riiklikku tsensuuri Eestis ei ole.

§ 19. (§18) Posti, telefoni või muul teel edastatavate sõnumite ja kirjade saladus on kindlustatud. Erandeid võidakse teha kuritegevuse vastu võitlemiseks seaduses ettenähtud alusel ja korras.

§ 20. (§19) Kõigil on õigus seaduse alusel koonduda ühingutesse ja liitudesse ning kondanikel ka erakondadesse.

Keelatud on ühingu, liidu ja erakonnad, mille sihiks on Eesti või mõne tema osa allutamine mõnele teisele riigile või Eesti põhiseadusliku riigivõimu vägivaldne kukutamine.

Ainult kohus võib õiguserikkumise eest ühingu, liidu või erakonna tegevuse lõpetada või peatada või teda trahvida.

§ 21. (§20) Kõigil on õigus pidada koosolekuid, kui need ei ole suunatud põhiseadusliku riigikorra vägivaldsele muutmisele, ei kahjusta avalikku korda või kõlblust.

§ 22. (§21) Teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad ja riigi kaitse all.

Teadusasutused ja kõrgkoolid on autonoomsed piirides, mis on määratud seadusekohaste põhikirjadega.

§ 23. (§22) Perekond ja abielu on riigi kaitse all. Abikaasad on võrdõiguslikud. Seadus kaitseb emasid ja lapsi. Lastel on võrdne õigus saada abi ja hooldust ning areneda sõltumata sellest, kas nad elavad täisperekonnas või üksikvanemaga, kas nad on lapsendatud või hooldatavad, kas nad on sündinud registreeritud või registreerimata abielust, kas nad on terved, puuetega või haiged.

Laste kasvatamine ja nendele hariduse andmine on vanemate kohus. Riik toetab lasterikkaid perekondi.

Vanematel on õigus kuni lapse 12-nda eluaastani otsustada, kas anda lapsele ilmalik või religioosne haridus ja valida koole.

§ 24. (§23) Õppimine on kooliealistel lastel seadusega määratud ulatuses kohustuslik ja riiklikes ning kohalike omavalitsuste üldhariduslikes koolides õppemaksuta.

Riik ja omavalitsused peavad ülal vajalikul arvul õppeasutusi. Seaduse alusel on õigus asutada eraõppeasutusi. / /

Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Vähemusrahvastele avatud koolides on õppekeeleks nende rahvuskeel.

Kogu haridussüsteem on riigi järelevalve alla.

§ 25. (§24) Igaühel on õigus säilitada oma rahvuslik kuuluvus. Rahvusliku kuuluvuse alused määrab seadus.

Vähemusrahvustest kodanike õigus rahvuslikule ja

kultuurilisele identiteedile väljendub nende õiguses kultuuriautonomiale. Vähemusrahvuste kultuuriomavalitsuse tegevust reguleeritakse vastava seadusega.

§ 26. (§25) Kohalikes omavalitsusasutustes, mille piirkonnas on enamuses vähemusrahvus, on õigus kõrvuti riigikeelega asjaajamise keelena kasutada vähemusrahvuse keelt. Lähikäimisel riiklike asutustega ning teiste omavalitsusasutustega, kus asjaajamise keeleks ei ole sama vähemusrahvuse keel, kasutatakse eesti keelt.

Igaühel on õigus pöörduda märgukirjade, avalduste ja kaebustega riigi- ja kohalike omavalitsusasutuste ning ametiisikute poole. Vastamise korra määrab seadus.

§27. (§26) Igalkodanikul on vabadiis valida tegevusala, töökohta ja elukutset.

Töölepingute sõlmimine on vaba. Riik aitab töö võimaldamiseks kaasa.

Streigivabadus on Eestis kindlustatud. Töötulide lahendamine ja streigiõiguse kasutamine korraldatakse seadusega.

/ / Sunniviisiline töö on keelatud. Sunniviisiliseks tööks ei loeta kohustuslikku ajateenistust, katastroofide tagajärgede likvideerimisele kaasaaitamist ja paranduslikke töid, mis on määratud vastavalt kohtuotsusele.

§ 28. (§27) Omandiõigus on kindlustatud. Selle õiguse kitsendused määratakse seadusega.

Omandi võõrandamine omaniku nõusolekuta võib toimuda ainult üldistes huvides ja õiglase tasu eest korras, mis on kehtestatud seadusega. Vaidluse korral on pöördumine kohtu poole kindlustatud.

Riigi kohustus on kindlustada pärimis- ja autoriõigus.

§ 29. (§28) Ühtki avalikku maksu ega koormatist ei tohi kellelegi peale panna teisiti kui seaduse alusel ja seaduses sätestatud suuruses. Maksu tasumist ja koormise või muu kohustuse täitmist ei saa kelleltki nõuda, kui neid kehtestav seadus või muu normatiivakt ei ole ametlikult avaldatud.

§ 30. (§29) Abivajaja eest hoolitsemine lasub eeskätte perekonnaliikmeil.

Riigi kohustus on korraldada abi vanaduse, haiguse, toitja kaotuse, õnnetusjuhtumi, töövõimetuse või tööpuuduse korral.

Riikliku toetuse ja abi liigid ning suuruse määrab seadus. Riik toetab vabatahtlikke ja omavalitsuslikku hoolekannet.

§ 31. (§30) Riik kaitseb loodust ja tervislikku elukeskkonda. Igaühel on õigus saada hüvist kahju eest, mis looduskaitseseaduse rikkumisega on põhjustatud tema varale ja tervisele.

§ 32. (§31) Eesti kodaniku / / kohus on olla ustav

Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Igaüks on kohustatud austama eestlaste ja teiste Eestis elavate rahvusrühmade ning etniliste gruppide tavasid ja kombeid ning nende rahvuslikku väärikust.

§ 33. (§32) Igal kodanikul on liikumise ja elukoha valiku vabadus. Seda vabadust võidakse kitsendada vaid seadusega ettenähtud alustel ja korras.

Ühtki kodanikku ei või Eestist välja saata.

Ühtki kodanikku ei või takistada tagasi pöördumast Eestisse.

§ 34. (§33) Igal kodanikul on õigus saada täielikku ja usaldatavat informatsiooni riigi- ja omavalitsusasutustelt nende tegevuse kohta. Seda õigust võib piirata seadusega riiklike- ja sõjasaladuste kaitseks.

§ 35. (§34) Ametikohtadel riigi- ja omavalitsusasutustes ning riigiettevõtetes töötavad Eestikodanikud, kellel on ametikohale vastav ettevalmistus ja võimed.

Ainult koosõlas seadusega võib nendele ametikohtadele määrata välisriigi kodanikke ja kodakondsuseta isikuid.

§ 36. (§35) Eestis viibivad välisriigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud on kohustatud järgima Eesti põhiseaduslikku korda ja täitma Eesti seadusi.

§ 37. (§36) Põhiõigused laienevad ka juriidilistele isikutele, mis on moodustatud Eesti seaduste alusel, selles ulatuses, mida nende õiguste iseloom võimaldab.

§ 38. (§37) Kui käesolevas peatükis loetletud õigusi või rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigusi on rikutud või kohustused jäetud täitmata, on õigus pöörduda õiguskantsleri või kohtu poole, mille vastamise korra sätestab seadus.

/ /

Sellistel juhtudel on kohtuotsuse aluseks põhiseaduse käesoleva peatüki tekst.

III. PEATÜKK

Rahvas

§ 39. (§35) Kõrgeima riigivõimu kandja Eestis on rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu.

§ 40. (§36) Rahvas teostab riigivõimu:

- 1) Riigikogu valimisega;
- 2) rahvahääletusega;